

השדות לשטר ראיה.⁽¹¹⁾

אמר תמה ליה אביי:

דלמא חזקה בשנה אחת בלבד היא, ואילו **התם** — גבי ירמיהו שהזהירם לכתוב שטרות — **עצה טובה** הוא **דקא משמע לן** ירמיהו, שכדאי להם שיהיו שטרות בידיהם מוכנים לראיה, כדי שלא יזדקקו לעדי חזקה, כשיבוא בעל השדה לערער.

כט-א

דאי לא תימא חכי [אם לא תאמר כן] שדרכו של ירמיהו להשיאם עצה טובה לעם ישראל, הרי תיקשי לך מה שאמר להם עוד ירמיהו:

"בנו בתים ושבו ונטעו גנות ואכלו את פרין", דמאי קאמר! ?

אלא בהכרח **שעצה טובה קא משמע לן** ירמיהו: הרי עתידים אתם להתעכב בבבל עד מלאת שבעים שנה, ואם כן כדאי לכם לבנות בתים ולהתיישב בה בקביעות עד שתגאלו.

הבא נמי מה שאמר להם לכתוב שטרות **עצה טובה** בעלמא הוא **דקא משמע לן** ירמיהו, ומכל מקום אף בשנה אחת הוי חזקה! ?

תרע עוד:

דהא **כתיב** שם בירמיהו "לקוח את הספרים האלה, את ספר המקנה הזה ואת החתום ואת ספר הגלוי הזה, ונתתם בכלי הרש למען יעמדו ימים רבים", והרי זו ודאי אינה אלא עצה טובה שמשיאם, היכן הוא המקום בו נשמרים השטרות.

אלא אמר רבא בטעם חזקת שלש שנים אליבא דרבנן:

משום **דשתא קמייטא** שרואה אדם את חבריו יושב בשדהו **מחיל איניש** [בעל הקרקע] למחזיק על אכילת הפירות בשדהו, ואף **תרתי שנים מחיל**, אבל **תלת שנים**, כשהוא רואה את חבריו יושב בקרקע שלו **לא מחיל** בעל הקרקע, ואם שתק לא מטעם מחילה הוא, אלא ראיה היא שמכרה לו.⁽¹⁾

אמר תמה ליה אביי:

אלא מעתה שעד שלש שנים מוחל אדם על ישיבת חבריו בקרקע שלו, היה לנו לומר, **דכי הדרא ארעא** למערער קודם שהחזיק בה שלש שנים, **תיהדר הקרקע לבר מפירי**, שהרי כבר מחל בעל הקרקע על אכילת הפירות —

ואלמא אמר רב נחמן: שדה החוזרת למערער משום שלא ישב בה המחזיק שלש שנים שלימות: **הדרא למערער ארעא** גופה, **והדרא עמה נמי פירי** שאכל המחזיק,

מכירה, ולחותמו בעדים.

1. ב"קצות החושן" [יב א] ביאר בשם המהרי"ט: אף על פי שסתם מחילה בלב אינה מחילה, מכל מקום היות וידוע לכל העולם שכלבו למחול, על כן מחילתו מחילה.

11. אין זה פשוטו של מקרא, אלא כוונת ירמיהו היא לאחר שיחזרו ישראל מגלות בבל לארץ ישראל, וכמו שפירש הרד"ק; אך לפי דרשת הגמרא כאן כוונת הפסוק היא: כדאי לקנות עכשיו שדות, היות ועם ישראל עתידים לחזור למקומם, אך יש צורך לכתוב על כך שטר

כלומר, צריך המחזיק לשלם על כל הפירות שאכל בחזקתו! ?

אלא אמר רבא:

שתא קמייתא לא קפיד איניש, אם רואה הוא את חבירו מחזיק בקרקע שלו, היות ויודע הוא שיכול הוא לתבוע את פירותיו מן המחזיק, ואף על תרתני שנין **לא קפיד** המערער, אבל כשרואה את חבירו יושב בה תלת שנין — **קפיד** המערער, ואף אם יכול הוא לתבוע ממנו את דמי הפירות; ומדלא קפיד אף על ישיבה של שלש שנים, בהכרח שמכרה לו.

אמר תמה ליה אביי:

אלא מעתה, כגון הני דבי בר אלישיב, דקפדי אפילו אמאן דחליף אמיצרא דידהו [שהם מקפידים, אף על מי שחולף על גבול שדותיהם], **הכי נמי דמי שהחזיק בקרקע שלהם — לאלתר** [קודם שעברו שלש שנים]

הוי חזקה, מדלא הקפידו עליו! ?

וכי תימא: הכי נמי, אכן המחזיק בקרקע שלהם אינו צריך שלש שנים, אלא לאלתר הוי חזקה! ?

אם כן, הרי יש לומר כן גם בשאר בני אדם, שהרי אין הדעות שוות בזה כלל, יש שמקפיד ביום אחד ויש בחודש ויש בשנה, וכי נאמר **שנתת דבריך לשיעורין**, ואיך נקט התנא חזקה בשלש שנים דוקא! ?⁽²⁾

אלא אמר רבא בטעם דין חזקה אליבא דרבנן:

שתא קמייתא מיזדהר איניש בשטריה, תרתני ותלת מיזדהר, טפי לא מיזדהר, [בנוהג שבעולם: אדם נזהר בשטרו — כשהוא מחזיק בקרקע ואוכל פירותיה — שנה אחת, או שתיים ושלש שנים, אך אינו נזהר בשטרו יותר מכך].⁽³⁾

2. נתבאר על פי הריטב"א וראה רשב"א.

3. נחלקו המפרשים בביאור טעם זה:

א. דעת הרמב"ן, שהחזקה היא משום שהיה לו למחות, ומיד, אך היות ועד שלש שנים דרך אנשים להחזיק שטר, אם כן יש ריעותא בטענת הלוקח שקנה את השדה, כי המוכר אומר לו "אחוי שטרך [הראה את שטרך]", ולפיכך לאחר שלש שנים נאמן המחזיק לטעון ששלו הוא; [וז"ל הרמב"ן "טעמא דחזקה לאו משום אזדהורי דידיה בלחוד, אלא כיון דהאי שתק רגלים לדבר, אלא שתוך שלש אמרינן ליה למחזיק "אחוי שטרך", ולאחר שלש כיון דלא מזדהר ביה טפי, איתרע ליה האי טענה, ואמרינן לא לחנם שתק"]; וכן הביא ב"קצות החושן"

[קמ ב] בשם ה"תורת חיים" ריש פירקין.

ב. אך ה"קצות החושן" שם כתב, שתקנת חכמים היא משום תיקון העולם, היות ואין דרך בני אדם להחזיק את שטר הראיה מעבר לזמן זה, כיון שסובר המחזיק: היות ויושב הוא בתוכה שלש שנים בלי ערעור, שוב לא יתעורר עוד ערעור ואינו נזהר יותר, לכן ראו חכמים לתקן שהיא נאמן בחזקת שלש שנים, והמערער שהאמת אתו יעשה מחאה תוך שלש, ואחר המחאה גם המחזיק יזדהר בשטרו, ואם אינו מוחה תוך שלש יפסיד המערער; וכתב, שכן נראה מלשון ה"נמוקי יוסף" שכתב בריש פירקין "טפי לא מזדהר, כי סבר לא יערער עוד, ולפי שדעת העולם כן, לא תיקנו חכמים אלא שלש שנים", ומשמע, דתקנת חכמים היא, ונתקנו

אמר ליה אביי:

דאמר ליה המחזיק למערער: אי מחית באפאי הוה מיזדהרנא בשטראי, [אילו היית מוחה בפני, כי אז הייתי נזהר בשטרי מעבר לשלש השנים שהחזקתי בה]!?

אלא מעתה, מחאה שמחה המערער שלא בפניו של המחזיק לא תיהוי מחאה, ומשום

שניהם המחזיק והמערער.

ג. עוד הביא מלשון הרמב"ם "הואיל ולא מחית, אתה הפסדת על עצמך", וכתב דזה משמע כדבריו, דהתקנה היתה לשניהם, המחזיק יחזיק בשלו אחרי חזקתו שלש, והמערער אם האמת אתו היה לו למחות, ומדלא מיחה, הפסיד, כי אילו לפי טעמא דהרמב"ן אמרינן: הואיל ולא מיחה רגלים לדבר שמכרו לו, ולא שייך "הפסדת על עצמך".

ד. וב"פני שלמה" הביא כהקצה"ח מלשון רש"י בכתובות יז ב ד"ה שני חזקה שכתב "שלש שנים שתיקנו חכמים לכל מחזיקין בקרקע, דמשאכלה שלש שנים בלא ערעור, נאמן לומר "לקחתיה ואבד שטרי", דכולי האי לא מיזדהר איניש בשטריה; וראה עוד בלשון הרא"ש בפירקין סימן א "אמר רבא שתא קמייתא מזדהר איניש בשטריה, תרתי מיזדהר תלת מיזדהר, טפי לא מיזדהר, ותיקנו חכמים שאם יביא עדים שאכלה שלש שנים בשופי, שאין צריך להראות שטרו יותר", ולמד מזה ב"קובץ שיעורים" אות קד ששיטתו כשיטת הקצה"ח.

ה. ולשון רבינו יונה הוא: פירוש, כיון דטפי לא מזדהר, הוה ליה למחות, ומדלא מיחה אמרינן דודאי זבנה, לפי שהטילו חכמים עליו למחות כיון דטפי לא מזדהר איניש בשטריה, ראה עוד שם; ולשון התוספות בבבא מציעא קי א ד"ה א"ל: "דהתם [במשנתנו ששינונו "חזקת הבתים שלש שנים"] בטוען שמחזיק בה בגזל, הויה חזקה, [משום] שהיה לו למחות תוך שלש, כי יודע בודאי כיון שנכנס לה בגזל אם ישתוק לו שלש שנים ולא ימחה שיטעון על ידי

שלש שנים שיהיה שלו, ולכך היה לו למחות, שידוע לכל שתיקנו חכמים למחות תוך שלש, ואם לא מיחה הפסיד".

ו. וראה בתוספות רי"ד לרמן לט ב, שביאר שם את מחלוקת האמוראים אם מחאה שלא בפניו צריכה להיות בפני שנים או בפני שלשה, שישוד מחלוקתם הוא בטעם החזקה, וזה לשונו: בין למר בין למר סבירא להו דלא הוי גילוי מילתא דמצי למימטי באודניה דמחזיק בבציר משלשה, [אין זה גילוי מילתא שיכול להגיע מחאתו למחזיק, בפחות משלשה] —

והאי דאמר בפני שנים, סבר: טעמא דחזקה הוא מפני שני ענינים:

אחד: דעד תלת שנין מיזדהר בשטריה, טפי לא מיזדהר [פירוש, ותקנת חכמים היא שיהא נאמן].

ואחד: שאם לא כן כדברי המחזיק, היה לו לזה למחות, והשתיקה שעשה נותנת אמתלא לדברי המחזיק, דוודאי מכר לו ושטרא הוה ליה ואירכס; ומפני שני ענינים הללו זוכה המחזיק בשדה, אבל אם חסר אחד מהם כגון שלא החזיק שלש שנים אף על פי שזה שתק אינה חזקה, או שהחזיק שלש שנים וזה לא שתק אלא מיחה בפני עדים, אף על פי שלא ידע המחזיק במחאתו אינה חזקה, שאין כאן אמתלא לטענתו, הילכך אם מיחה בפני שנים הויה מחאה ואף על פי שלא הגיע באזני המחזיק, דלא בעינן אלא סהדותא בעלמא דמיחה כדי לסלק מעליו התואנה "למה שתקת, ששתיתך נותנת אמתלא לטענתו של מחזיק", והנה מביא עדים שלא שתק, וכיון שאין אמתלא לטענתו אינה חזקה, ומר [האומר מחאה בפני שלשה] סבר,

רצופות, כי מהו דתימא לפרש את משנתנו שאמרה "מיום ליום", שאין היא באה אלא לאפוקי שלש שנים מקוטעות, כלומר, שנים שאינן שלמות, (5) ולעולם אם אכל שלש שנים שלמות, הרי הן מצטרפות אפילו כשהיו מפוזרות –

ולפיכך קא משמע לן רב הונא שאין שלש שנים מועילות אלא כשהיו רצופות בוו אחר זו.

אמר רב חמא: ומודי רב הונא שאף שלש שנים שאינן רצופות מצטרפות לחזקה, באתרי דמוכרי באגני, במקום שנוהגים לזרוע שנה את הקרקעות ולהוביר שנה, כדי שלא להכחיש את הקרקע, שחזקת קרקעות אלו היא בשלש שנים של זריעה, ואפילו אינן רצופות. (6)

ומקשינן על רב חמא: והרי פשיטא, שאין הדבר תלוי אלא בנוהג! ?

ומשינין: משום דאמר ליה המערער "הברך ששמע את מחאתי חברא אית ליה [חבר יש לן], ואף חברא דחברך [חבר חברך ששמע את המחאה מחבירו] חברא אחר אית ליה, וכן הלאה, וסוף דבר שהגיעה המחאה לאזניך".

אמר רב הונא:

חזקת שלש שנים שאמרו חכמים, הוא דוקא כשאכלן שלש שנים רצופות; אבל אם עבד שנה בקרקע והובירה שנה, ושוב אכל, אין זו חזקה. (4)

ומקשינן על רב הונא: מאי קא משמע לן! ? והרי תנינא לדין זה במשנתנו, דהא תנן: חזקתן שלש שנים מיום ליום, ומשמע שלא יהא הפסק בינתיים! ?

ומשינין: מכל מקום הוצרך רב הונא להשמיענו שאינה חזקה אלא אם היו השנים

יכול לומר לו בעל השדה "מה שלא מחיתי בפניך, הוא משום שהוברת את השדה בשנה השניה, וגילית אדעתך שאינה שלך, ולכן לא זרעת אותה".

5. הוסיף הרשב"ם ביאור: דלא תימא שלש שנים מקוטעות קאמר, וכמו ששינו בסיפא גבי שדה הבעל שחזקתה שלש שנים ואינם מיום ליום, אלא שלש חדשים בראשונה ושלש חדשים באחרונה, ושנים עשר חודש באמצע.

6. א. פשטות לשון הגמרא "ומודי רב הונא באתרא דמוכרי באגני", משמע דבאופן זה צריך הוא חזקת שלש שנים של זריעה, אלא שמועילה חזקתו אף על פי שאינן רצופות, וכן נראה מלשון הרשב"ם שכתב "ומודה רב הונא, דדי לו

טעמא דחזקה אינו אלא מפני דבר אחד: דעד תלת שנין מיזדהר בשטר, וכל זמן שדבר זה ימצא, אף על פי שאין אמתלא לטענתו מהימנין ליה, הילכך המחאה שמשברת החזקה בעינן שתהיה גילוי מילתא שתוכל להגיע באזני המחזיק, ואין גילוי מילתא בבציר משלשה, הילכך אם מיחה בפני שלשה שהגיע הדבר באזניו היא מחאה, דאמרינן ליה "איבעי לך לאיזדהורי בשטרך, וכיון שלא נזרתה לא היא חזקה", אבל אם מיחה בפני שנים שזה לא ידע בה ולא היה ליה לאיזדהורי בשטריה היא חזקה, וטענתו טענה אף שאין לנו אמתלא בשתיקתו של זה.

4. כתב הרשב"ם: אבל אם הניחה שנה שניה, ואחר כך אכלה שתי שנים שלישית ורביעית,

ואי נמי: "בהכי נחא לי, דעברא טפוי", [או שיאמר לו: נוח לי יותר להובירה, כי באופן זה מוציאה היא יותר תבואה לשנה הבאה].⁽⁸⁾

ומקשינן על רב הונא, מהא דתנן במשנתנו:

"חזקת הבתים ... שלש שנים מיום ליום"; והא בתים דביממא ידעי, בליליא לא ידעי [והרי אין יודעים עדים אלא על ישיבת המחזיק בבית ביום, ואילו על לינת הלילה אין הם יודעים], ובהכרח שהם מעידים על חזקת יום במשך שש שנים, ואף שאינן רצופות, ומכל מקום מועילה עדותם להחזיק את הקרקע ביד המחזיק; הרי שאין צורך באכילת שלש שנים רצופות, ותיקשי לרב הונא! ⁽⁹⁾

ומשנינן: לא צריכא, דאיכא דמובר ואיכא דלא מובר, והאי גברא מובר, [במקום שאין מנהג מוחלט, ויש המוברים, ויש שאינם מוברים, ומחזיק זה הובירה], וגם השדות שסביבות השדה הובירו אותן בעליהן —

מהו דתימא מצי אמר ליה המערער למחזיק "אם איתא דידך הואי, איבעי לך למיזרעה, [אם אכן שלך היא הקרקע לא היית מובירה אלא זורעה]" —

קא משמע לן דמצי אמר ליה המחזיק למערער:

א. "הדא ארעא בכוליה באגא לא מצינא לינטר, [שדה בודדת בבקעה שלימה, איני יכול לשומרה], ומשום שאיני יכול לבדי לשכור שומר, ⁽⁷⁾ ולכן לא זרעתיה".

כשאזרע לבדי והאחרים מוברים, אצטרך אני לבדי לשכור שומר; ועוד הוסיף הרשב"ם טעם שאינו יכול לשמור, כי היות והשדות שמסביב אינן זרועות מכניסים שם בהמות, ואיני יכול להישמר מפניהם.

8. בפשוטו, יש חילוק בין הטעמים, כי הטעם הראשון אינו שייך אלא כשהוביר עם שאר השדות שמסביב השדה, ואילו הטעם השני שייך אפילו כשהובירה הוא לבדו, ושאר השדות שמסביב זרועות; אך ראה את לשון הרשב"ם בד"ה והאי גברא מובר, שכתב "ועומדת בין שדות בורות כמותה", וכתב הרש"ש שלא נתכוין הרשב"ם לפרש כן אלא לפי הטעם הראשון, והביא, שכן מבואר ב"נמוקי יוסף"; וראה עוד מה שכתב בזה ב"בית הלוי" חלק ג סימן נ ד"ה ב"ב.

9. כתב הרשב"ם: דבשלמא גבי שדה וכל השאר

בחזקת אכילת שנים מפוזרות; וכן מבואר בתוספות כט ב ד"ה ומודה; אך ראה במאירי שהביא בשם קצת מפרשים הסוברים שדי לו בשלש שנים עם שנות ההברה, וראה עוד בהגהות מיימוניות טוען ונטען יב ד.

ב. כתב הרשב"ם: ואם יטען המערער "אני באתי בתוך שלש שנים ומצאתי את השדה ריקם, ולכך לא מחיתי", יכול לומר לו המחזיק "מכל מקום היה לך למחות, כי אע"פ שלא זרעתיה באותה שנה, הייתי עושה בה ניר שאחר הקציר, והיה לך להבין כי בשביל שלא להכחיש את כח הקרקע לא חפצתי לזרעה, וכמנהג שדות העיר"; וב"בית הלוי" חלק ג סימן נ ד"ה והנה הרשב"ם, כתב, שבשולחן ערוך לא נזכר שצריך לעשות ניר, וכן למד שם מדברי התוספות, ראה שם.

7. כי בשדה זרועה בין שדות זרועות אחרות, שוכרים כל בעלי השדות שומר יחד, אבל

אמר תירץ אב"י:

אמר תמה ליה רב יימר לרב אשי:

אין הדבר כאשר אמרת, שאין המחזיק יכול להביא עדים על לינת הלילה, שהרי מאן מסהיד אבתים, הלוא שיבכי! ושיבכי מידע ידעי ביממא ובליליא, [מי הן המעידים על החזקה בבית, הלוא השכנים הם המעידים, והשכנים הרי יכולים להעיד גם על לינת הלילה].

רבא אמר ליישב את הקושיא ממשנתנו: אכן לא תמצא חזקת שלש שנים בבית, היות ואינו יכול להביא עדים על לינת הלילה, אלא בכגון דאתו בי תרי, ואמרי "אנן אנרינן מיניה, ודרינן ביה תלת שנין ביממא ובליליא", [יבואו השוכרים את הבית ויעידו: אנחנו החזקנו בבית בשביל המשכיר, וגרנו בבית שלש שנים ביום ובלילה].

וכי איך יכולים השוכרים להיות עדי החזקה, והרי הנז שוכרים "נוגעין בעדותן" הן להעיד שאכן גרו בה שלש שנים מלאות, דאי לא אמרי הכי [שאם לא יאמרו כן], אם כן תחזור הקרקע למערער, ואמרינן — אנן בית הדין — לחו [לשוכרים]: זילו הבו ליה אגר ביתא להאי, [לכו והביאו למערער את דמי השכירות שדרתם בבית, שהרי שלו הם] —

ונמצא שבלא עדותם יפסידו, שאילו הם כבר שילמו למחזיק שהשכיר להם, ואם לא תעמוד הקרקע בידו על ידי עדותם, יתבעם המערער בשניה לשלם לו שכירות! (10)

אמר ליה רב אשי לרב יימר: דיני דשפילי

באידך כולהי "שלש שנים" בבורות ובית הבדים ובית השלחין ועבדים, תנא נמי הכי בחזקת הבתים.

והרמב"ן כתב: והא דאקשינן ממתניתין "והא בתים דביממא ידעי בליליא לא ידעי", בדין הוא דלימא לן רב הונא "ולטעמך, דאמרת אפילו מפוזרות, ליבעי מיהא שש", אלא משום דהוה אמינא מאי שלש דקתני שש דיממי, אי נמי: לדידך, כל תלת שנין מהני, דלא מצי למימר "אנא אתינא בההוא זימנא דלא הוית בה, ומשום הכי לא מחינא", הילכך בתלת שנין דיממי סגי לך, דהא שלש שנים איכא, אף על גב דלא סלקי לילות, אבל לרב הונא קשיא; וכעין זה כתב רבינו יונה בפירושו שני.

10. הקשו הראשונים: מה נגיעה יש כאן, והאי אם יזכה המערער יחזרו על המחזיק ויתבעו

שנשנו במשנתנו, אין דרך לעשות בהם מלאכה בלילה, וכשמעמידים עדים על מלאכת הימים בלבד הוי חזקה, אבל בתים שדרך לדור בהם בלילה, והוא אינו יכול להביא עדים על שראוהו דר אף בלילות, וכיון שאינו מביא ראיה על הלילות "הווי להו מפוזרות", ואם איתא לדרב הונא, הרי יכול הוא לטעון ראיתי שאינך דר שם בלילות, וגילית דעתך שאינה שלך.

ובפשוטו משמע מהגמרא ומלשון הרשב"ם, שלפי קושיית הגמרא, אין חזקת שלש שנים מועילה בבתים, אלא חזקת שש שנים, דהיינו שלש שנים שאינם רצופות, ועל דרך זה נתבאר בפנים, וכן פירש הרשב"א, ורבינו יונה הוסיף: ואף על גב ד"שלש שנים" לא משמע לכאורה שיעור שלש שנים, ויותר היה ראוי לשנות "חזקת הבתים שש שנים", דמשמע שש שנים דיממא, דבלילה לא ידעי! יש לומר אגב דתני

דר בבית כל הימים והלילות, ולכן תובע אני דליתו תרי פהדי לאסהודי ליה, דדר ביה תלת שני ביממא ובליליא, [יבואו שני עדים שיעידו בפירוש שאכן גר בה זה שלש נים ביום ובלילה], **טענתיה** של המערער **טענה** היא, ואין מעמידים את הקרקע בידי המחזיק עד שיבואו עדים ויעידו בפירוש על ישיבת הימים והלילות.

ומודי מר זוטרא, שאמר: אם לא טען כט-ב המערער כן בפירוש, אנחנו אין טוענים כן:

בבעלי קרקע שהיו רוכלין המחזירין בעיירות למכור קישוטי נשים, שאין דרכם לחזור לעירם אלא לזמן ארוך —

דאף על גב דלא טען הרוכל המערער שיביא המחזיק עדים שיעידו על חזקת שלש שנים רצופות, מכל מקום טענינן ליה אנן בית הדין: שמא לא החזיק זה אלא כשהמערער הרוכל היה מחוץ לעירו, וכשהיה בא

הכי דאיני, [רק דיינים שאינם בקיאים בדין, (11) דנים כך], להעמיד קרקע בידי המשכיר על ידי עדותם של השוכרים, אם כבר שילמו שכר דירה למשכיר!

ומי לא עסקינן, כלומר: וכי אין אנו יכולים לפרש את משנתנו כגון דנקיטי אנר ביתא, ואמרי "למאן ליתביה", [עדיין לא שילמו השוכרים למשכיר, אלא מחזיקים הם בידיהם את שכר הדירה, כדי ליתנו למי שיזכה בדין]?! (12)

אמר מר זוטרא:

אף כי פשוט הדבר, שאין המחזיק צריך להביא עדים שיעידו בפירוש על כל הימים והלילות, אלא שיעידו סתם "ראינו את זה שדר בבית שלש שנים", ומסתמא אם דר שם בימים, דר שם גם בלילות; (13) מכל מקום:

ואי טעין ואמר המערער: יודע אני בזה שלא

חזקה ללא תשלום הפירות, והתרצן אמר לו "דייני דשפילי הכי דאיני", לומר שאין חזקה אלא אם שילמו שכר].

ב. עוד נחלקו הראשונים: דעת הראב"ד [ובמאירי בשם חכמי הדורות שלפנינו, והוא בעל ההשלמה, וראה עוד בטור סימן קמ], שאם לא השכיר בשטר — שיש לו קול — אין זו חזקה, ומשום שמנין ידע המערער שהיא מושכרת על ידי מי שטוען "לקוחה היא בידי", והרשב"א והמאירי חולקים.

13 א. שני דברים נכללו בדברי מר זוטרא: האחד: שאינו צריך להוכיח על הלילות. השני: אף על הימים אינו צריך להביא אלא ראיה כללית שגר שם שלש שנים, ולא צריך שיעידו לו עדים על כל שעה ושעה; כן נראה

ממנו את מה ששילמו לו?! וראה מה שכתבו בזה הרמב"ן רבינו יונה הרשב"א והריטב"א.

11. כן פירש הרשב"ם; ורבינו גרשום פירש "מושפלים".

12. א. נחלקו הראשונים: דעת הראב"ד היא, שאם לא שילמו שכר דירה אין כאן חזקה, כי אין זה נקרא אכילת פירות, וכוונת הגמרא היא דהכא במאי עסקינן כגון שכתבו לו שטר חוב; אבל הרשב"א כתב ש"אין צורך לכל זה, לפי שאין השכר פירות הבתים, אלא תשמיש הבתים הוא פירותיו, והרי שוכרין אלו אכלו פירותיו מחמתו ובשליחותו, ואפילו השאילן לאחרים עלתה לו חזקה". [נהיה מקום לומר, שבזה נחלקו המקשן והתרצן, דהמקשן היה סבור שאין